

Chór Aleksandrowa jako narzędzie propagandy sowieckiej (na przykładzie tournée w Polsce w latach 1946 i 1951)

Chór Aleksandrowa jest jednym z najbardziej znanych rosyjskich zespołów artystycznych. Powstał jako zespół Armii Czerwonej i do dzisiaj pełni funkcje polityczno-wychowawcze we współczesnej armii rosyjskiej. Od wczesnych lat swojego istnienia był wykorzystywany także jako jedno z narzędzi *soft power* poza granicami ZSRS. Ponieważ utrzymywał wysoki poziom artystyczny, bardzo dobrze nadawał się do tego zadania.

Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie zespołu jako narzędzia sowieckiej propagandy na przykładzie dwóch przyjazdów do Polski w latach 1946 i 1951. W opracowaniu zaprezentowano pokrótce oba tournée, opisano ich propagandowy charakter, omówiono repertuar oraz każdą z tras od strony organizacyjnej, na koniec podsumowano osiągnięte rezultaty. Tło analizy stanowi charakterystyka odbywanych w tych samych latach tras koncertowych po Czechosłowacji.

W Polsce historia Chóru Aleksandrowa jest znana jedynie ogólnikowo, w dodatku jej opisy są skażone wieloma błędami, dlatego też nieodzowne jest przedstawienie działalności chóru od momentu założenia do wczesnych lat powojennych. Jego początki sięgają końca drugiej dekady XX w.

W pierwszych latach istnienia ZSRS, tuż po zakończeniu wojny domowej, pieśń żołnierska oraz pieśń wojskowa jako gatunek muzyczny znajdowały się na wczesnym etapie rozwoju. Podczas wojny domowej powstało niewiele profesjonalnych utworów, spośród których zakorzeniły się nieliczne: *Marsz Budionnego* („My – czerwoni kawalerzyści...”) braci Dmitrija i Danila Pokrassów do słów Anatolija D’Aktila, oraz *Biała armia, czarny baron* („Biała

armia, czarny baron, znowu szykują nam carski tron...”) autorstwa starszego z wymienionych braci, Samuela Pokrasa, do słów Pawła Grigoriewa¹. Popularność zdobyła także pieśń *Hulał po Uralu Czapajew-bohater* („Na dzikim Uralu, wśród śniegów i skał Czapajew do walki jak sokół się rwał”)², napisana przez Marię Popową do melodii ludowej. W jednostkach śpiewano stare piosenki żołnierskie, pochodzące z czasów carskich, ale z przerobionymi tekstami, bądź amatorskie, prymitywne utwory, powstałe spontanicznie w czasie wojny oraz po jej zakończeniu. Pieśni autorstwa zawodowych poetów i kompozytorów było w pierwszej połowie lat dwudziestych XX w. bardzo niewiele.

Konieczne zatem stało się tworzenie nowych piosenek, które z jednej strony lepiej oddawałyby potrzeby bieżącej chwili, a z drugiej – charakteryzowałyby się wyższym poziomem artystycznym. Doszło do tego zwiększenie zainteresowania sztuką w szeregach Armii Czerwonej, spowodowane obchodami jej dziesięciolecia w 1928 r. Przy tej okazji 23 lutego 1928 r. otwarto przy pl. Komuny w Moskwie Centralny Dom Armii Czerwonej im. Michaiła Frunzego. Celem tej placówki, według rozkazu Rewolucyjnej Rady Wojskowej ZSRS, miało być „zaspokojenie potrzeb kulturalnych osób wojskowych i ich rodzin, a także wspólnej pracy polityczno-oświatowej z masami pracującymi”³. W tak korzystnym położeniu narodziła się idea zorganizowania zespołu, który by traktował propagandę muzyczną jako swoje główne zadanie. Pierwszy krok ku temu wykonał Feliks Nikołajewicz Daniłowicz⁴.

Feliks Daniłowicz pochodził z rodziny o tradycjach wojskowych, sam uczestniczył w wojnie domowej po stronie bolszewików, przy czym już wtedy zetknął się z pracą kulturalno-artystyczną w oddziałach. Po demobilizacji, w latach dwudziestych pracował w Moskwie w różnych zespołach artystycznych (m.in. w Teatrze Komedii Muzycznej, Teatrze „Smyczka”, a zwłaszcza ważnym w tym kontekście kolektywie estradowym „Niebieska Bluza”)⁵. Daniłowicz był pomysłodawcą stworzenia nowego zespołu, który miał być czymś pośrednim między „Niebieską Błuzą” a zespołem wokalnym. Z tej pierwszej zaczerpnął metodę montażu słowno-muzycznego, elementy teatralizacji, tematykę programów, natomiast w odróżnieniu od estrady, gdzie pieśni wy-

¹ Г. Пожидаев, *Краснознамённый ансамбль – путь песни и славы*, Москва 1988, с. 10–12.

² *Pieśni naszych przyjaciół. Piosenki radzieckie*, wybór i oprac. J. Grum, M. Rembowska, Warszawa 1974, s. 9.

³ <http://kcv.s.ru/istoria.htm> (dostęp 27 IV 2023 r.).

⁴ Г. Пожидаев, *Краснознамённый ансамбль...*, с. 16.

⁵ *Ibidem*, s. 16–17; Е. Александров, М. Шарипов, *Легендарная летопись ансамбля имени Александра*, Москва 2017, с. 84.

znaczano rolę drugorzędną, zadowalając się wykonywaniem kupletów oraz piosenek niskiej jakości, pieśni czerwoarmiejskiej przeznaczono tu główne miejsce. Zamysłem Daniłowicza było zatem, by zespół propagował pieśni Armii Czerwonej, poświęcone jej bohaterskiej przeszłości oraz wydarzeniom bieżącym, zaprezentowane w formie montażu literacko-muzycznego⁶. Do współpracy zaprosił reżysera teatralnego Pawła Iwanowicza Ilina, z którym znał się jeszcze ze „Smyczki” i „Niebieskiej Bluzy”. Pozostało znalezienie kompozytora. Na prośbę Daniłowicza pozytywnie, choć nie od razu, zareagował jedynie profesor Konserwatorium Moskiewskiego, Aleksander Wasiliewicz Aleksandrow.

Aleksander Aleksandrow urodził się w rodzinie chłopskiej 13 kwietnia 1883 r. w wiosce Płachino w guberni riazańskiej. Od małego przejawiał talent muzyczny, przy tym dysponował bardzo dobrym głosem (tenorem), śpiewał w chórze miejscowej cerkwi. Jego życie diametralnie zmieniło się w 1892 r., gdy został usłyszany przez P.A. Zaliwuchina, dalszego kuzyna, śpiewającego wówczas w jednym z chórów cerkiewnych w Sankt Petersburgu. Postanowił zabrać chłopca do stolicy. Młody Aleksander trafił do chóru soboru Kazańskiego, gdzie rozwijał swój talent⁷. W 1900 r. został przyjęty do Konserwatorium Muzycznego w Sankt Petersburgu. Kształcił się tam pod opieką takich kompozytorów, jak Nikołaj Rimski-Korsakow, Aleksandr Głazunow i Anatolij Liadow⁸. Z powodu choroby i ciężkich warunków materialnych musiał przerwać naukę. Przeprowadził się do Bołogoje w guberni twerskiej, gdzie kierował chórem cerkiewnym, a następnie do Tweru. Twerski etap życia (1906–1918) był ważny dla Aleksandrowa – kierował najważniejszymi chórami w tym mieście gubernialnym (archijerejskim, Technikum Kolejowego), rozkwitł jego talent muzyczny, tam też rozpoczął drogę kompozytorską⁹. Równocześnie od 1908 r. studiował w Konserwatorium Moskiewskim na dwóch kierunkach: śpiewu (u prof. Umberta Mazzettiego) oraz kompozycji (u kompozytora Siergieja Wasilienki). Konserwatorium ukończył w 1913 r. ze srebrnym medalem. W 1918 r. Aleksandrow został zaproszony przez patriarchę Tichona na regenta świątyni Chrystusa Zbawiciela, którą kierował do zamknięcia w 1922 r. Jednocześnie został wykładowcą, a później profesorem Konserwatorium Moskiewskiego. W latach dwudziestych Alek-

⁶ Г. Пожидаев, Краснознамённый ансамбль..., с. 18.

⁷ В. Крылов, *Композитор Александров: под небом рязанским рождён*, Рязань 2013, с. 16–17, 38–40.

⁸ Е. Александров, М. Шарипов, *Легендарная летопись...*, с. 87.

⁹ Н. Дроздецкая, *Тверской период жизни А.В.Александрова*, „Музыка и время” 2005, №5, с. 326.

sandrow był kierownikiem Moskiewskiej Kapeli Chóralnej oraz kierownikiem muzycznym Teatru Kameralnego Aleksandra Tairowa¹⁰. Miał więc on wysokie kompetencje, wystarczające, by zostać kierownikiem muzycznym powstającego zespołu.

Daniłowicz, Ilin i Aleksandrow stworzyli razem niewielki zespół artystyczny. Był on przedsięwzięciem przełomowym, łączył bowiem sztukę wokalną z teatrem, tańcem, a nawet filmem – stał się pierwszym na świecie zespołem pieśni i tańca. Grupa początkowo była niewielka, liczyła jedynie dwunastu wykonawców: zdublowany kwartet wokalny, akordeonistę, dwóch tancerzy i lektora-konferansjera, prowadzącego program¹¹. 12 października 1928 r. odbył się pierwszy występ w Centralnym Domu Armii Czerwonej w Moskwie. Pokazano wówczas montaż słowno-muzyczny *22 Krasnodarska Dywizja w pieśniach*, oparty na wspomnieniach jej uczestników z okresu wojny domowej. Okazał się on dużym sukcesem¹², po którym zespół został zaliczony do etatu Centralnego Domu Armii Czerwonej, przyjmując nazwę Zespół Czerwonoarmiejskiej Pieśni Centralnego Domu Armii Czerwonej¹³.

W następnych latach wystawiono kilka kolejnych montażów, z których najważniejszy okazał się ten o 1 Armii Konnej, wystawiony w lutym 1929 r. Podczas prac nad nim artyści konsultowali jego treść z Siemionem Budionnym oraz Klimentem Woroszyłowem. Woroszyłow, zajmujący wówczas stanowisko Ludowego Komisarza Obrony ZSRS, został kuratorem zespołu i wywierał bezpośredni wpływ na jego działalność, w tym na układanie repertuaru. Komisarz bardzo lubił zarówno zespół, jak i samego Aleksandra Aleksandrowa, często bywał na koncertach i utrzymywał więź z aleksandrowcami do końca swojego życia¹⁴.

Decydujące we wczesnej historii zespołu okazały się pierwsze występy na scenie Teatru Wielkiego w Moskwie w 1933 r. przed kierownictwem państwowym i partyjnym, w tym przed Józefem Stalinem. Choć zespół był niewielki (30 artystów), dyktatorowi się spodobał i w kolejnych latach wywierał on duży

¹⁰ Е. Александров, М. Шарипов, *Легендарная летопись...*, s. 87–88.

¹¹ *Ibidem*, s. 10.

¹² „Oto jego pierwsze dzieło: *22 Żelazna Krasnodarska Dywizja w pieśniach*. To swego rodzaju montaż [złożony] z chóralnego wykonania pieśni pod harmonię, deklamacji artystycznej opisującej szereg momentów z życia dywizji, a także tańca. Wybrany materiał ściśle odpowiada tematowi występu, wykonanie jest wyraziste i konkretne; całość pozostawia wrażenie jaskrawej, interesującej i potrzebnej pracy” (А.Ф., *Ансамбль красноармейской песни*, „Правда”, 30 X 1928, №253).

¹³ Ансамбль красноармейской песни ЦДКА.

¹⁴ С. Войтиков, *Песня победы*. Б.А.Александров: жизнь, творчество, судьба, Москва 2015, s. 64–65.

wpływ na dobór repertuaru¹⁵. Dowodem uznania stało się przyznanie Aleksandrowowi i Ilinowi w kwietniu 1933 r. tytułu „Zasłużony artysta Republiki”, a w grudniu 1933 r. – z okazji pięciolecia – wyróżnienie całego zespołu przez Rewolucyjną Radę Wojskową ZSRS¹⁶.

Już od 1929 r. zespół wyjeżdżał w trasy koncertowe po całym ZSRS, np. w tymże roku koncertował na Dalekim Wschodzie, kiedy trwał tam konflikt z Chińczykami o Kolej Wschodniochińską, a w roku 1930 – na budowie Turksibu i Magnitogorska. Co roku występował też w poszczególnych okręgach wojskowych¹⁷. Ważną datą był 1 lutego 1935 r., kiedy to odbył się koncert w czasie VII Zjazdu Rad. W tym samym roku zorganizowano więcej oficjalnych występów o randze państwowej, dlatego też podjęto decyzję o szybkiej rozbudowie zespołu – pod koniec 1935 r. liczył już 130 artystów, a dzięki dołączeniu grupy bałajeczników z Wszechzwiązkowego Radiokomiteu zbudowano pełnowartościową orkiestrę. W 1936 r. doszli artyści z ukraińskiego zespołu tańca „Wichr” – w ten sposób powstała pełnowartościowa grupa taneczna, w której składzie były także kobiety¹⁸. Wyrazem uznania WKP(b) dla roli propagandowej i wysokiego poziomu artystycznego zespołu było wręczenie mu 26 listopada 1935 r. Honorowego Czerwonego Sztandaru WCIK i zmiana jego nazwy na Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru Zespół Czerwonoarmiejskiej Pieśni i Tańca ZSRS¹⁹.

W tym okresie repertuar przeszedł ewolucję. Forma montażu słowno-muzycznego jako przestarzała wyszła z użycia (częściowo przetrwała do 1937 r.). W związku ze zwiększonymi możliwościami (dużym chórem męskim, pełnowartościową orkiestrą instrumentów miedzianych dętych i strunowych oraz trzydziestoosobową grupą taneczną) zaczęto prezentować normalny program koncertowy, złożony z wielu pieśni przeplatanych tańcami. Śpiewano współczesne pieśni masowe (w tym – o przywódcach Związku Sowieckiego), piosenki czerwonoarmiejskie, rosyjskie i ukraińskie pieśni ludowe, a od 1936 r. również partie chórów z oper rosyjskich i zagranicznych. Dużą część programu zajmowały kompozycje Aleksandrowa do słów popularnych poetów, zwłaszcza związanych blisko z zespołem Siergieja

¹⁵ *Ibidem*, s. 74–75.

¹⁶ E. Александров, М. Шарипов, *Легендарная летопись...*, s. 12.

¹⁷ Г. Пожидаев, *Краснознамённый ансамбль...*, s. 73–74.

¹⁸ *Ibidem*, s. 85, 93–97.

¹⁹ *Мастера народного искусства*, „Правда”, 27 XI 1935, №326. Nazwa w języku rosyjskim brzmi: Краснознамённый ансамбль красноармейской песни и пляски СССР, dlatego też przez długie lata mówiono o nich: „Krasnoznamionnyj ansambł”.

Ałymowa i Osipa Kołyczewa, np. *Pieśń o Stalinie* („Śpiewa piosenkę tę lud, śpiewa miasto i wieś/ nad polami, lasami, w dolinach/ A w piosence tej brzmi i ozłaca tę pieśń/ Drogie imię naszego Stalina”)²⁰, *Kantatę o Stalinie* („Na ziemi szerokiej i w nieba głębinie/ gdzie orzeł samotny ulata nad śnieg,/ o wodzu narodów radzieckich – Stalinie/ przepiękne wciąż pieśni układa nasz wiek”), *Pieśń o Woroszyłowie* („Eszelon za eszelonem, eszelon za eszelonem, droga szeroka”), *Bijcie z nieba samoloty* („Bijcie z nieba samoloty/ tnijcie, bojcy bagnetami!/ Zaterkotały kaemy, do boju idą bolszewicy”), *Pieśń o komisarzu wojskowym* („O wyczynach odważnych komisarzy/ niech nasza pieśń pochodu grzmi”) czy *Pieśń o 2 Dywizji Nadamurskiej* („Dawajcie towarzysze, wspomnijmy lata wojenne/ zawiewający wiatr, przeogromne chłody”). Poza tym w repertuarze były utwory Konstantina Listowa (*Pieśń o taczance*), braci Pokrass (*Jeśli jutro na bój, Pieśń o ługańskim ślusarzu*), Lwa Knippa (*Oj, pole, ty, pole*), a także odkryta i opracowana przez Aleksandrowa pieśń partyzantów dalekowschodnich *Dolinami i wzgórzami* („Dolinami i wzgórzami niosła się bojowa pieśń/ szły oddziały partyzantów, aby opór wroga zgnieść”)²¹.

Pierwszy wyjazd zagraniczny zespołu odbył się w roku 1937 r. i był ogromnym sukcesem. Aleksandrowcy zostali wyróżnieni złotym medalem na Wystawie Światowej w Paryżu. W drodze powrotnej wystąpili z powodzeniem w Czechosłowacji²². W 1939 r. – na cześć XVIII Zjazdu WKP(b) – Aleksandrow napisał *Pieśń o Partii* do słów Wasilija Lebidiewa-Kumacza. Na polecenie Stalina stała się ona hymnem partii bolszewików, a jej melodia posłużyła później za podstawę hymnu ZSRS²³.

Podczas wojny sowiecko-niemieckiej zespół dał ponad 1400 koncertów, z których 742 odbyły się na froncie. Aby umożliwić występy dla różnych walczących armii, w 1941 r. zespół został podzielony na trzy brygady. W 1943 r. dawał koncerty dla żołnierzy na Froncie Briańskim, a w 1944 r. na Froncie Karelskim i na Ukrainie²⁴. Ponadto od 1943 r. odgrywał jedną z głównych ról podczas uroczystych koncertów na Kremlu, organizowanych po wyzwoleniu ważniejszych miast. W drugiej połowie 1943 r. kolektyw Aleksandrowa

²⁰ A.W. Aleksandrow, *Pieśń o Stalinie*, Warszawa 1949.

²¹ E. Bekier, *Niech zabrzmi wolny śpiew. Śpiewnik*, Warszawa 1952, s. 396.

²² A. Шиллов, *В Париж и Прагу. О поездке Краснознамённого ансамбля песни и пляски СССР*, Москва 1938, s. 43–46, 65–67.

²³ A. Шиллов, *20 лет Краснознамённого ансамбля песни и пляски Советской Армии*, Москва 1949, s. 47.

²⁴ E. Александров, М. Шарипов, *Легендарная летопись...*, s. 20–23.

uczestniczył w pracach nad hymnem ZSRS – ostatecznie to jego melodia, dopasowana do nowych słów poetów Siergieja Michałkowa i Gabriela El-Registana zwyciężyła w konkursie²⁵.

Po wojnie zespół występował w Moskwie, wiele podróżował po ZSRS, od 1946 r. – po krajach socjalistycznych, a od 1955 r. – także po krajach zachodnich.

9 lipca 1946 r. zmarł Aleksandr Aleksandrow. Kierownictwo przejął jego syn Borys, który sprawował je do 1987 r., a zespołowi nadano imię jego wieloletniego naczelnika. W lutym 1949 r., w związku z dwudziestolecie istnienia, Chór Aleksandrowa po raz drugi został odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru, i zmieniono jego nazwę na Дважды Краснознамённый им. А. Александрова ансамбль песни и пляски Советской Армии (Dwu-krotnie Odznaczony Orderem Czerwonego Sztandaru Zespół Pieśni i Tańca Armii Sowieckiej im. A. Aleksandrowa)²⁶.

Po przerwie w zagranicznych tournée, spowodowanej II wojną światową, powrócono do nich jeszcze w styczniu i lutym 1945 r., odwiedzając Finlandię. Pierwsze powojenne wyjazdy za granicę odbyły się w 1946 r. – do Czechosłowacji i Polski. Ponownie koncerty w tych krajach zorganizowano w 1951 r. (zespół koncertował w Czechosłowacji również w 1948 r.). Przyjrzyjmy się więc, jak wyglądały przygotowania, przebieg oraz rezultaty dwóch wizyt w Polsce Ludowej.

Pomysł na sprowadzenie zespołu do Polski wyszedł z wysokich kręgów partyjnych. W 1946 r. organizatorem koncertów było początkowo Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, a później Ministerstwo Informacji i Propagandy, ale podkreślano, że inicjatywa należała do prezydenta Bolesława Bieruta²⁷. W 1951 r. za przyjazd Chóru Aleksandrowa odpowiadał Komitet Współpracy Kulturalnej z Zagranicą wraz z Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, przy czym Komitet nadzorował całość przedsięwzięcia, a TPPR – stronę polityczno-propagandową. Podczas obu wizyt chóru współgospodarzem było „ludowe” Wojsko Polskie, które brało na siebie część zadań organizacyjnych.

²⁵ *Ibidem*, s. 22.

²⁶ Г. Пожидаев, *Краснознамённый ансамбль...*, s. 174–175.

²⁷ Prawdopodobnie poruszał sprawę skierowania zespołu do Polski albo w czasie jednej ze swoich wizyt w Moskwie, albo w rozmowie z sowieckim ambasadorem (Archiwum Akt Nowych [dalej AAN], Ministerstwo Informacji i Propagandy [dalej MiIP], 807, Protokół posiedzenia Komitetu Organizacyjnego koncertów Zespołu prof. Aleksandrowa w Polsce, 8 VI 1946 r., k. 1; Pismo Biura Prezydyjnego Krajowej Rady Narodowej do Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, 14 VI 1946 r., k. 38).

Ponadto w prace zaangażowane były Polskie Biuro Podróży „Orbis” i Państwowa Organizacja Imprez Artystycznych „Artos”²⁸.

Wybór daty na wizytę sowieckiego zespołu był nieprzypadkowy – 18 czerwca – 9 lipca 1946 r.²⁹ – zbliżało się bowiem referendum ludowe (3 × TAK), a zadaniem aleksandrowców było wsparcie głosowania. W 1951 r. chodziło o jak najszerze rozpowszechnienie twórczości chóru wśród mas robotniczych Polski Ludowej, a także uczynienie z koncertów nie tylko uczyt artystyczno-kulturalnej, lecz także wielkiej manifestacji przyjaźni polsko-sowieckiej³⁰. Innymi słowy, nacisk został położony na rozpropagowanie muzyki sowieckiej wśród robotników i przez to budowanie braterstwa ze Związkiem Sowieckim.

Warto przyrzeć się celom, które postawiły sobie władze Czechosłowacji w tym samym roku 1951. Według poufnego pisma Ministerstwa Informacji ČSR, było ich kilka. Po pierwsze, przyjazd zespołu był traktowany jako przyjazd Armii Radzieckiej, „oswobodzicielki oraz obrończyni pokoju światowego” (wystąpił znany sowiecki motyw propagandowy „walki o pokój”). Po drugie, wizyta przypadała na moment zakończenia kampanii zbierania podpisów przeciw remilitaryzacji zachodnich Niemiec, co postanowiono wykorzystać propagandowo. Ministerstwo zwracało uwagę również na konieczność użycia chóru do przebudowy myślenia ludności w kierunku socjalizmu i wreszcie przy formowaniu programu zwracano uwagę na to, by zespół uświetnił obchodzone rocznice (10. rocznicę ataku na ZSRS)³¹.

Tournée Chóru Aleksandrowa w obu krajach zorganizowano podobnie. Wizytom nadano bardzo wysoki status międzynarodowy. Aleksandrowcy byli przyjmowani jak delegacja władz ZSRS. W 1951 r. (a zapewne i w 1946 r.) na stacji granicznej w Zebrzydowicach odbyło się uroczyste powitanie zespołu przyjeżdżającego z Czechosłowacji. Kolejne przywitanie zorganizowano już w Warszawie – w 1946 r. zespół witali prezes TPPR Henryk Świątkowski, radca Ambasady ZSRS w Warszawie Jakowlew i przedstawiciele

²⁸ AAN, Komitet Współpracy Kulturalnej z Zagranicą (dalej KWKzZ), 129, Sprawozdanie z przebiegu występów w Polsce Zespołu Pieśni i Tańca Armii Radzieckiej im. Aleksandrowa, k. 122–124; Sprawozdanie z pobytu w Polsce Zespołu Pieśni i Tańca Armii Radzieckiej im. Aleksandrowa, k. 128.

²⁹ Faktycznie trasa trwała 11 dni, ponieważ od 1 do 10 lipca aleksandrowcy koncertowali w garnizonach Armii Sowieckiej, stacjonujących na zachodzie Polski.

³⁰ AAN, KWKzZ, 129, Sprawozdanie z pobytu w Polsce Zespołu Pieśni i Tańca Armii Radzieckiej im. Aleksandrowa, k. 125.

³¹ Narodni Archiv Praha, fond 861 Ministerstvo Informace, jedn. 605, karton 244, Zpráva oh přípravách zájezdu Alexandrova pěveckého a tanečního souboru Rudého praporu Sovětské Armády z [1951 r.], b.p.

prasy³², a w 1951 r. na Dworcu Centralnym byli obecni minister kultury Włodzimierz Sokorski, sekretarz Komitetu Współpracy Kulturalnej z Zagranicą Jan Karol Wende oraz wiceprezes TPPR Stefan Matuszewski, a także przedstawiciele „ludowego” Wojska Polskiego i organizacji młodzieżowych³³. Pierwsze koncerty były zamkniętymi przedstawieniami galowymi, przeznaczonymi dla władz państwowych, partyjnych, wojskowych oraz zaproszonych organizacji. 19 czerwca 1946 r. w Teatrze Polskim na widowni zasiedli prezydent Bolesław Bierut, premier Edward Osóbka-Morawski, marsz. Michał Rola-Żymierski, członkowie rządu, przedstawiciele wszystkich partii, organizacji społecznych itd. 19 lipca 1951 r. odbył się pierwszy występ w amfiteatrze w Łazienkach Królewskich. Obecni byli członkowie Rady Państwa, premier Józef Cyrankiewicz, minister obrony marsz. Konstanty Rokossowski, członkowie KC PZPR, przedstawiciele organizacji społecznych i kulturalnych, a także ambasador sowiecki Arkadij Sobolew i cały korpus dyplomatyczny³⁴.

Trasa koncertowa w 1946 r. trwała 11 dni, dano 7 koncertów, natomiast w 1951 r. przygotowano 22 koncerty całego zespołu i 5 wydzielonej grupy artystów (tzw. brygad artystycznych) – łącznie 27 występów w ciągu 34 dni.

Tabela 1. Koncerty Zespołu Pieśni i Tańca Armii Czerwonej w Polsce w 1946 r.

Data	Miasto	Miejsce
19 czerwca	Warszawa	Teatr Polski
20 czerwca	Warszawa	Stadion Wojska Polskiego
24 czerwca	Kielce	teatr
24 czerwca	Kielce	teatr – drugi koncert
25 czerwca	Katowice	Teatr im. Stanisława Wyspiańskiego
28 czerwca	Łódź	Stadion Łódzkiego Klubu Sportowego
29 czerwca	Poznań	hala Zakładów im. Hipolita Cegielskiego

³² *Przyjazd zespołu Aleksandrowa*, „Trybuna Robotnicza”, 22 VI 1946.

³³ *Do Warszawy przybył zespół pieśni i tańca im. Aleksandrowa*, „Trybuna Ludu”, 18 VII 1951.

³⁴ *Występ zespołu im. Aleksandrowa*, „Trybuna Ludu”, 20 VII 1951.

Tabela 2. Koncerty Zespołu Pieśni i Tańca Armii Radzieckiej im. Aleksandrowa w 1951 r.

Data	Miasto	Miejsce
19 lipca	Warszawa	amfiteatr w Łazienkach Królewskich
20 lipca	okolice Warszawy	obóz wojskowy
21 lipca	Warszawa	korty Centralnego Wojskowego Klubu Sportowego
22 lipca	Warszawa	korty Centralnego Wojskowego Klubu Sportowego
24 lipca	Starachowice	stadion
25 lipca	Częstochowa	stadion
26 lipca	Łódź	świetlica Zakładów im. Józefa Stalina (występ brygady zespołu)
26 lipca	Łódź	stadion „Włókniarza”
28 lipca	Katowice	Torkat
29 lipca	Zabrze	stadion
31 lipca	Wrocław	Hala Ludowa
1 sierpnia	Kraków	stadion „Gwardii”
2 sierpnia	Kraków-Nowa Huta	scena ustawiona na jednym z placów
4 sierpnia	Poznań	świetlica Zakładów im. Józefa Stalina (występ brygady zespołu)
4 sierpnia	Poznań	stadion „Kolejarza”
5 sierpnia	Biedrusko	obóz letni „ludowego” Wojska Polskiego
7 sierpnia	Gdynia-Oksywie	baza floty (występ brygady zespołu)
7 sierpnia	Gdańsk	Stadion Budowlanych w Gdańsku-Wrzeszczu
8 sierpnia	Gdańsk	Stadion Budowlanych w Gdańsku-Wrzeszczu
10 sierpnia	Olsztyn	stadion
11 sierpnia	Białystok	stadion miejski
12 sierpnia	Lublin	stadion miejski
14 sierpnia	Ursus	fabryka (występ brygady zespołu)

Data	Miasto	Miejsce
14 sierpnia	Warszawa	korty Centralnego Wojskowego Klubu Sportowego (występ dla „ludowego” Wojska Polskiego)
15 sierpnia	Żyrardów	zakłady (występ brygady zespołu)
15 sierpnia	Warszawa	korty Centralnego Wojskowego Klubu Sportowego
16 sierpnia	Warszawa	korty Centralnego Wojskowego Klubu Sportowego

Koncerty można podzielić na cztery kategorie. Pierwsza to uroczyste koncerty dla władz państwa. Druga – występy dla wojska. Były one niedostępne dla ludności cywilnej i odbywały się w garnizonach bądź na poligonach w czasie letnich manewrów. Trzecia kategoria to wizyty zespołu na wielkich budowach socjalizmu, m.in. w fabryce w Starachowicach, Hucie Częstochowa czy na budowie kombinatu w Nowej Hucie. Ostatnia, czwarta kategoria to wielkie koncerty dla ludności. Starano się wykorzystywać obiekty na wolnym powietrzu, aby pomieścić jak największą liczbę widzów, czemu sprzyjała letnia pora organizacji obu tras. W niektórych przypadkach skorzystano z dostępnych sal koncertowych, jak Hala Ludowa we Wrocławiu czy Filharmonia Krakowska.

Repertuar był bogaty i różnorodny. Występy zawsze rozpoczynały się hymnami ZSRS oraz kraju przyjmującego, a właściwy program *Kantatą o Stalinie* Aleksandra Aleksandrowa. Następnie śpiewano wiele pieśni w dwuczęściowym spektaklu trwającym około dwóch godzin. Zwykle wykonywano 20–25 utworów. Każda część kończyła się tańcem. Po zakończeniu programu były przewidziane bisy. Program zaproponowany przez aleksandrowców w 1946 r. był powtórzeniem repertuaru z końca II wojny światowej, składał się więc z pieśni o wojnie bądź wychwalających bohaterstwo Armii Czerwonej i jej żołnierzy (*Wasia-Wasylek, Słowiki, W lesie przyfrontowym*)³⁵. Nie wiadomo, czy wykonywano w Polsce pieśń-symbol Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, czyli *Świętą Wojnę*, sądząc jednak z przykładu czechosłowackiego, można założyć, że znajdowała się w programie. Dużą część repertuaru stanowiły ludowe pieśni rosyjskie, mniejszą – opery rosyjskie i zagraniczne (m.in. Aria Jeriomki z opery *Wroga siła* Aleksandra Sierowa). Warto podkreślić, że w zaprezentowanym wówczas programie znalazły się amery-

³⁵ B.W., *Zespół pieśni i tańca profesora A. W. Aleksandrowa*, „Życie Warszawy”, 23 VI 1946.

kańska piosenka żołnierska *There is a tavern in the town* oraz angielska *It's a long way to Tipperary*. Części zamykały *Taniec żołnierski* i *Taniec kozaków dońskich*³⁶.

Repertuar z 1951 r. był inny. Przede wszystkim w programie znalazło się więcej pieśni masowych: *Pieśń o Ojczyźnie* Izaaka Dunajewskiego („Sziroka strona moja rodna”), *Chwała wielkiemu Stalinowi* i *Pieśń o Leninie* – obie autorstwa Borysa Aleksandrowa. Wykonywano *Hymn młodzieży demokratycznej* Anatolija Nowikowa i *Pieśń pogranicznika* Gieorgija Nosowa. Nie zabrakło też rosyjskich, ukraińskich i gruzińskich pieśni ludowych (*Bajkał*, *Nie słycać gwaru miasta*, *Bandura*, *Spoglądam na niebo czy Suliko*). Warte odnotowania jest wykonanie licznych polskich pieśni ludowych (*Hej ty, Wiśło*, *Krakowiak*, *Kasia*). Zaprezentowano także polskie pieśni masowe: *Miliony rąk*, *Na prawo most, na lewo most* oraz *Budujemy nowy dom*. „Trybuna Ludu” pisała: „z gorącą wdzięcznością przyjęli polscy słuchacze i widzowie wykonanie naszych pieśni ludowych”. Podobne zdania można było przeczytać w „Głosie Wybrzeża”: „Polskie pieśni ludowe i współczesne, w większości opracowane przez zespół dopiero w czasie ich pobytu w Polsce, ujmują trafnością interpretacji”. Z tańców zaprezentowano *Taniec żołnierski* oraz *Taniec kawaleryjski*³⁷.

Prawie cały ówczesny repertuar, z którym aleksandrowcy przyjechali do Polski, został nagrany na płyty gramofonowe firmy „Muza”. Łącznie nagrano 31 płyt, wśród których znalazły się nie tylko wystąpienia chóralne, lecz także występy oktetu wokalnego, kierowanego przez Aleksandra Sziłowa, oraz instrumentalistów z orkiestry (akordeonistów, bałałajkarzy i wykonawców artystycznego gwizdu)³⁸.

Wizyty Chóru Aleksandrowa były niezwykle kosztowne – w 1946 r. wydano na nie aż 2,5 mln zł, a w 1951 r. około 3,5 mln zł, z czego jedynie 900 tys. zł pokryły wpływy z biletów. Dla kraju leżącego w gruzach i ledwo odbudowującego się po wojnie były to olbrzymie pieniądze, ale nie liczone się z kosztami.

Czy cele propagandowe obu tournée zostały osiągnięte? Z dostępnych dokumentów wynika, że rezultat nie był do końca zadowalający. Chociaż w Kielcach miejscowy Urząd Informacji i Propagandy oceniał oba występy jako udane („zespół artystów był przyjmowany bardzo owacyjnie i zostawił niezmiernie miłe wrażenie jako stojący na prawdziwie wysokim poziomie

³⁶ *Mistrzostwo w pieśni i tańcu*, „Głos Ludu”, 23 VI 1946.

³⁷ *Występ zespołu pieśni i tańca im. Aleksandrowa*, „Trybuna Ludu”, 22 VII 1951; *Niezapomniane wrażenia. O występach Zespołu Pieśni i Tańca im. A. Aleksandrowa w Gdańsku*, „Głos Wybrzeża”, 10 VIII 1951.

³⁸ *Muza. Specjalny katalog płyt wydany z okazji m-ca pogłębiania przyjaźni polsko-radzieckiej*, Warszawa 1951.

artystycznym³⁹), to sami aleksandrowcy odnieśli zgoła inne wrażenie. Borys Aleksandrow pisał w liście do żony z 21 czerwca 1946 r. następująco:

Na nasze nieszczęście, wyjazd przeciąga się. Znajdujemy się teraz w Polsce. Cała Warszawa zniszczona, żyjemy w ocalałym hotelu. Ruiny tego miasta sprawiają przygnębiające wrażenie. Jazda po Polsce jest nieprzyjemna. Mamy silną ochronę – z automatami i karabinami maszynowymi. Na ulicach wieczorem lepiej nie pokazywać się w mundurze. Po Czechosłowacji to jakieś piekło. Koncerty odbierane są znacznie słabiej. Nastrój u wszystkich bardzo słaby. Czasem przychodzi taka chandra, że nie wiesz, co ze sobą robić⁴⁰.

Co więcej, złe wrażenie robiły na widzach liczne niedomagania organizacyjne. Pojawiły się nawet łapówkarstwo i spekulacja biletami na koncert galowy w Teatrze Polskim!⁴¹ Najbardziej podobały się tańce, o czym wprost pisała prasa: „najgoręcej jednak oklaskiwano zespół taneczny, który z niebywałą lekkością i żywiołowym temperamentem wykonał ludowe tańce białoruskie, ukraińskie, gruzińskie i wiele innych”⁴².

Osiągnięcia propagandowe w 1951 r. były podobne, a przecież trasa tym razem była znacznie lepiej przygotowana. Przytoczmy urywki z dziennika Olgi Michajłowny Aleksandrowej, żony Borysa Aleksandrowicza: „[na granicy] uroczyste powitanie – ludzie znacznie mniej niż w Czechosłowacji”. Powitanie wypadło jednak całkiem niezłe. W Warszawie, w której – według jej słów – zespół był w nie najlepszej formie, „powodzenie dobre”, za to w Częstochowie, chociaż wśród aleksandrowców panowała świetna atmosfera, to „ludzi nie mniej niż 40 tys., ale powodzenie u zespołu jakieś dziwne, żeby nie powiedzieć więcej – dokładnie kiepskie”⁴³. Ze sprawozdania końcowego wyłania się faktyczny odbiór trasy po Polsce⁴⁴. Do udanych zaliczono oba koncerty lipcowe w Warszawie (pod względem propagandowym były bardzo udane, natomiast zawiodły sprawy organizacyjne), następnie – występy w Częstochowie, oba w Łodzi, w Katowicach i Zabrzu (ten szczególnie udany), oba w Gdańsku, Wrocławiu, w Zakładach im. H. Cegielskiego w Poznaniu, Lublinie (zaliczony

³⁹ AAN, MliP, 807, Pismo Urzędu Informacji i Propagandy Województwa Kieleckiego do Ministerstwa Informacji i Propagandy z 25 VI 1946 r., k. 40.

⁴⁰ С. Войтиков, *Песня победы...*, s. 107–108.

⁴¹ *Pani z tupetem i co z tego wynikło?*, „Robotnik. Centralny organ PPS”, 23 VI 1946.

⁴² *Z pieśnią i tańcem znów zawitali do Polski artyści radzieccy*, „Robotnik. Centralny organ PPS”, 22 VI 1946.

⁴³ С. Войтиков, *Песня победы...*, s. 118.

⁴⁴ Nie włączam tu pierwszego, reprezentacyjnego koncertu w pałacu Na Wodzie w Łazienkach.

do najlepszych w kraju), Ursusie, Żyrardowie i oba ostatnie w Warszawie. Do nieudanych zaliczono zaś koncert w Starachowicach (odbył się na stadionie, widzów było ponad 25 tys., ale widownia była bardzo źle zorganizowana, panował ścisk, co wzbudzało wielkie niezadowolenie widzów, bo wielu z nich nie mogło obejrzeć występów; przeciwko bałaganowi miało ostro zaprotestować kierownictwo zespołu, które zażądało wprowadzenia usprawnień), w Krakowie (chłodne przyjęcie zespołu), a zwłaszcza w Nowej Hucie (tłok, niekarność i chuligaństwo widowni) oraz koncert otwarty w Poznaniu i Białymstoku. Trudno wywnioskować, jaki był efekt koncertu w Olsztynie, choć podkreślano trudności w uporaniu się z tłumem, więc możliwe, że odbiór był jednak negatywny. Wszystkie wystąpienia dla wojska (20 lipca pod Warszawą dla zgrupowania przed defiladą 22 lipca, 5 sierpnia w Biedrusku, 7 sierpnia w bazie floty na Oksywiu oraz 14 sierpnia w Warszawie) zaliczono do udanych⁴⁵.

W sprawozdaniu końcowym najlepiej oceniono Zabrze, na drugim miejscu Lublin, na trzecim – Katowice, jako czwarte – oba koncerty w Gdańsku, i piąte – Częstochowę⁴⁶. Z tego sprawozdania wyłania się konstatacja, że celów propagandowych do końca nie udało się osiągnąć. Chociaż więc organizatorzy tournée w 1951 r. uznawali, iż „w zasadzie obydwie te cele osiągnęliśmy” (udostępnienie sztuki sowieckiej robotnikom oraz manifestowania przyjaźni polsko-radzieckiej), było to stwierdzenie na wyrost. Wprawdzie „występy zespołu przemieniały się w spontaniczne owacje zebranych tłumów i były głębokim wyrazem uczuć miłości narodu polskiego dla narodów Związku Radzieckiego”, to jednak pojawiło się wiele niedociągnięć. Przede wszystkim zawiodła strona propagandowa – utyskiwano, że prasa w niewystarczający sposób informowała o wizycie aleksandrowców, notatki były małe i nieciekawe, pisma ilustrowane poświęciły artystom sowieckim niedużo miejsca, a radio informowało niedostatecznie. Nie wykorzystano też gąbłot, którymi dysponowało TPPR. Zawiodła również organizacja aktywu TPPR, w związku z czym nie pokierowano właściwie widownią. Wręczanie kwiatów odbywało się formalnie, bez wywołania dobrego wrażenia. Na koncertach panował nieporządek, włącznie ze złą organizacją za kulisami – przedstawiciele „Artosu” nie podołali obowiązkowi, wszystko było przygotowywane na ostatnią chwilę. Co więcej, nie udało się wywrzeć wpływu na zespół, który nie otrzymał

⁴⁵ AAN, KWKzZ, 129, Sprawozdanie z przebiegu występów w Polsce Zespołu Pieśni i Tańca Armii Radzieckiej im. Aleksandrowa, k. 122–124.

⁴⁶ *Ibidem*, k. 128.

żadnych informacji o Polsce, o nowych osiągnięciach. Zorganizowano tylko dwa spotkania z zespołami polskimi (był to zespół góralski w Krakowie oraz zespół Wojska Polskiego w Warszawie), chociaż aleksandrowcy chętnie dzielili się swoimi metodami pracy i sukcesami. Dużo do życzenia pozostawiała organizacja powitań – w Zebrzydowicach na stacji wywieszono stare i zniszczone portrety przywódców Polski, a spłowiałe i podniszczone flagi trzeba było usuwać, żeby nie było kompromitacji. W wielu hasłach napisanych po rosyjsku były błędy językowe, w tym ortograficzne. Lepiej oceniono organizację od strony technicznej (zapewnienie faktycznego masowego uczestnictwa widzów, dobre nagłośnienie i bardzo dobre urządzenie scen przez ludowe Wojsko Polskie), a także od strony aprowizacyjnej, kwaterunkowej i transportowej⁴⁷.

Warto w tym kontekście przyrzeć się wizytom chóru w Czechosłowacji. Za każdym razem poprzedzały one tournée po Polsce Ludowej, a ponadto odbyła się także trasa w 1948 r., po której zespół udał się do NRD. Czechosłowackie media bardzo szeroko informowały o koncertach zespołu. Prasa polska, jak wspomniano i jak wynika z kwerendy w gazetach z roku 1946, poświęcała tym wydarzeniom tylko niewielkie artykuły; w roku 1951 było trochę lepiej. Władze czechosłowackie zadbały o utrwalenie występów zespołu – podczas każdej z jego wizyt nagrywano w firmie „Supraphon” wiele płyt, które następnie szeroko dystrybuowano w kraju. Ponadto w Czechosłowacji wykorzystano kronikę filmową, a w 1951 r. nagrano nawet pełnometrażowy kolorowy film dokumentalny *Alexandrovci u nás*⁴⁸, podczas gdy w Polsce z niezrozumiałych powodów tego nie zrobiono, chociaż TPPR zwracało się do przedsiębiorstwa „Film Polski” o przysłanie ekipy i o wykorzystanie w propagandzie materiałów filmowych⁴⁹. Mimo to w „Polskiej Kronice Filmowej” nie ukazał się żaden materiał z wizyty aleksandrowców w Polsce. Poza tym w Czechosłowacji na widowniach zgromadziło się więcej ludzi niż w Polsce, a ich reakcje były żywsze i bardziej spontaniczne. Aleksandr Sziłow, jedna z najważniejszych osób w Chórze Aleksandrowa, w artykule dla „Sowieckiej Muzyki” poświęcił wizycie w Czechosłowacji kilka stron, a koncertom w Polsce – zaledwie półtorej strony, w dodatku samych ogólników, z wyjątkiem omówienia galowego przedstawienia dla władz w Warszawie i wymienienia dwóch innych⁵⁰.

⁴⁷ *Ibidem*, k. 125–129.

⁴⁸ Z. Pleskot, *Barevny filmy dokument o navstave Alexandrovcu v CSR*, „Obrana Lidu”, 28 IX 1951.

⁴⁹ AAN, MIiP, 807, Pismo Ministerstwa Informacji i Propagandy do Naczelnej Dyrekcji Przedsiębiorstwa „Film Polski” z 19 VI 1946 r., k. 39.

⁵⁰ A. Шилов, *В Чехословакии и Польше*, „Советская Музыка”, XI 1951, № 11, s. 88–92.

Chór Aleksandrowa przyjechał do Polski po raz pierwszy tuż po zakończeniu wojny jako w pełni ukształtowana maszyna artystyczno-propagandowa. Jeszcze pod kierownictwem Aleksandra Aleksandrowa odbył niedługie tournée po części miast polskich. Po raz drugi aleksandrowcy przybyli do Polski w 1951 r. już pod kierownictwem Borysa Aleksandrowa. Obie trasy koncertowe można zaliczyć do umiarkowanie udanych. Wbrew propagandzie sukces był tylko częściowy. Wysokiego poziomu śpiewu i tańca nie udało się przekuć na osiągnięcia propagandowe. Otwarte pozostaje pytanie, jak duży wpływ – i czy w ogóle – aleksandrowcy wywarli na wyniki głosowania w referendum 1946 r. W 1951 r. mimo miesięcznej trasy, innej sytuacji politycznej w kraju, dużych sił i środków zaangażowanych w zorganizowanie koncertów zespół nie wszędzie został przyjęty przyjaźnie. Po koncercie w Nowej Hucie Borys Aleksandrow stwierdził wprost: „odnosi się wrażenie, iż większość zebranych w ogóle nie życzyła sobie naszego występu”. Duży wpływ na to miała słaba organizacja – wyznaczone do niej „Orbis” i „Artos” ewidentnie nie podołały zadaniu, również TPPR nie udało się zaradzić tej sytuacji. Na wysokości zadania stanęło wojsko, do tego stopnia, że padły wówczas słowa: „gdyby nie pomoc partii i WP, tournée zakończyłoby się katastrofą”.

Bibliografia

ŹRÓDŁA

Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Informacji i Propagandy, 807.

Archiwum Akt Nowych, Komitet Współpracy Kulturalnej z Zagranicą, 129.

Narodni Archiv Praha, fond 861 Ministerstvo Informace, jedn. 605, karton 244.

Źródła opublikowane

Aleksandrow A.W., *Pieśń o Stalinie*, Warszawa 1949.

Bekier E., *Niech zabrmi wolny śpiew*. *Śpiewnik*, Warszawa 1952.

Muza. *Specjalny katalog płyt wydany z okazji m-ca pogłębiania przyjaźni polsko-radzieckiej*, Warszawa 1951.

Pieśni naszych przyjaciół. Piosenki radzieckie, wybór i oprac. J. Grum, M. Rembowska, Warszawa 1974.

Prasa

„Głos Ludu” 1946.

„Obrona Lidu” 1951.

Wiktor Węglewicz

„Robotnik. Centralny organ PPS” 1946.
„Trybuna Ludu” 1951.
„Trybuna Robotnicza” 1946.
„Życie Warszawy” 1946.
„Правда” 1928, 1935.

OPRACOWANIA

Александров Е., Шарипов М., *Легендарная летопись ансамбля имени Александрова*, Москва 2017.
Войтиков С., *Песня победы. Б.А.Александров: жизнь, творчество, судьба*, Москва 2015.
Дроздецкая Н., *Тверской период жизни А.В.Александрова*, „Музыка и время” 2005, №5.
Крылов В., *Композитор Александров: под небом рязанским рождён*, Рязань 2013.
Пожидаев Г., *Краснознамённый ансамбль – путь песни и славы*, Москва 1988.
Шилов А., *20 лет Краснознамённого ансамбля песни и пляски Советской Армии*, Москва 1949.
Шилов А., *В Париж и Прагу. О поездке Краснознамённого ансамбля песни и пляски СССР*, Москва 1938.

Internet

<http://kcv.s.ru/istoria.htm> (dostęp 27 IV 2023 r.)

Chór Aleksandrowa jako narzędzie propagandy sowieckiej (na przykładzie tournée w Polsce w latach 1946 i 1951)

Artykuł traktuje o wykorzystaniu Chóru Aleksandrowa jako narzędzia propagandy sowieckiej poza granicami ZSRS. Za przykład posłużyły dwie trasy koncertowe w Polsce Ludowej w latach 1946 i 1951. Przedstawiono historię zespołu do lat czterdziestych, omówiono obie trasy, pokazano treści propagandowe, z którymi artyści sowieccy występowali przed widownią, oraz przeanalizowano osiągnięte rezultaty.

SŁOWA KLUCZOWE: Chór Aleksandrowa, propaganda, muzyka, Armia Czerwona, PRL

Wiktor Węglewicz – historyk, doktor. Przedmiotem jego zainteresowań są stosunki polsko-ukraińskie w pierwszej połowie XX w., dzieje jeńców i internowanych w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1914–1921, historia Wojska Polskiego

w latach 1918–1921, historia ZSRS. Stypendysta NCN w konkursie „Etiuda 6” (staż w Harvard Ukrainian Research Institute) oraz Funduszu Wyszehradzkiego.

The Alexandrov Choir as a tool of Soviet propaganda (on the example of the 1946 and 1951 tours in Poland)

The article deals with the use of the Alexandrov Choir as a tool of Soviet propaganda outside the USSR. Two concert tours in People’s Poland in 1946 and 1951 are used as an examples. The history of the ensemble up to the 1940s is presented, both tours are discussed, the propaganda content with which the Soviet artists performed in front of audiences is shown, and the achieved results are analyzed.

KEYWORDS: Alexandrov Ensemble, choir, propaganda, communism, music

Wiktor Węglewicz – a holder of a Doctorate in History. His area of research includes the history of Polish-Ukrainian relations in the first half of XX century, the history of prisoners of war and internees in East-Central Europe between 1914 and 1924, the history the Polish Army in years 1918–1921 and the history of the USSR. He is a Scholarship recipient of National Science Centre in the “Etiuda 6” competition (internship at the Harvard Ukrainian Research Institute) and the Visegrad Fund.